

Klondyke

Spinnakeren trekker oss langs foten av Mount Fairweather som er 4670 meter høyt.

Fjellet er dekket av snø og is fra strandkanten og opp. Det blåser en lett vestlig bris. Vi seiler på Alaskagolfen. Været er eventyrlig.

Vi er på vei til Elfin Cove som ligger på den andre siden, i Cross Sound der innseilingen til Alaskas hovedstad Juneau begynner. Jeg har hørt mye om Elfin Cove, alvenes bukt, og jeg gleder meg til å komme dit. Det er ingen biler der, og gatene er spikret sammen av treplanker.

Vi har sett Mount Fairweather siden i forgårs, og lenge var det som om vi aldri kom nærmere, uten at det gjorde noe, for flottere kan et skue fra et dekk under seil ikke bli. Men nå er vi framme ved fjellet, og for spinnaker glir vi ydmykt under dets bydende kraft.

Jeg lar blikket vandre fra sjøkanten mot toppen mens jeg leter etter ruten jeg ville følge om jeg skulle kaste anker og gå opp. Jeg bestemmer meg for en lang, nesten endeløs rygg på sydsiden, og mens jeg lar fantasien klatre, drar Alaskas isnende kulde gjennom meg for siste gang, for *Northern Quest* har langsiktig kurs for breddegrader under Sydkorset, der palmene vaier og milde vinder blåser stille.

Med om bord er Nina Daley. En dag det var for jævlig kaldt blant fjellene i Seward der jeg overvintret om bord på *Northern Quest*, hørte jeg det banke

på hyttetaket. Jeg ropte «kom inn» og så et fjes i luka. Det var Nina. Hun lurte på om jeg trengte mannskap når jeg en gang seilte videre.

— Det kan vel være, svarte jeg, overrasket over både jenta og tidspunktet hun hadde valgt for å spørre. Det var februar, termometeret viste minus 22, og det var fire måneder til jeg skulle kaste trosse-
ne. Jeg satte over kaffekjelen, men ville ikke love noe. Jeg kjente henne ikke.

Det tok likevel ikke mange uker før jeg fortalte henne at hun kunne bli med. Jeg likte hennes selskap, og vi snakket godt sammen. Hun hadde erfaring fra kystseilas og kappseilaser på Resurrection Bay der Seward ligger, og nå ville hun lære seg skikkelig havseilas. Jeg fortalte henne om noen av prøvelsene tre-fire uker til sjøs har å by på, uten at det gjorde særlig inntrykk. Jeg skjønnte hun hadde sterk motivasjon og vilje til å gjennomføre det hun gav seg i kast med.

Dessuten kunne hun le.

Jeg sa: — Du kan seile med til Seattle. Går vi godt sammen, kan du bli med videre om du vil. Vil du mønstre av tidligere, skal jeg ikke hindre deg. Jeg skal til New Zealand eller Australia, der jeg må være før syklonsesongen begynner i november-desember. Det er en seilas på omkring 10 000 nautiske mil. Vi deler utgiftene til mat og drikke, diesel, olje og filtre til motoren, sjøkart og nautiske tabeller. Blir du med til *down under*, betaler du din del av utgiftene til slippsetting og stoffing av båten. Hun sa: — Okay.

Jeg: — Så er det noe jeg vil spørre deg om. Før vi tar av sted, må jeg til Eagle City og Dawson City. Jeg har ærend der. Du har bil. Vil du kjøre meg dit? Det er ingen betingelse for å bli med å seile.

Hun: — Jeg har alltid hatt lyst til å se Dawson City. Når vil du dit?

Jeg: — Siste uke av mai og første uke av juni. Når vi kommer tilbake, tar det en uke å gjøre båten seilklar. Så drar vi.

Hun: — Okay.

Nina ble med rundt halve Stillehavet. Hun stod om bord i *Northern Quest* i 14 måneder.

Hun vokste opp i Delaware, men alt som 17-åring brøt hun opp fra østkystens bråkete og rastløse livsstil. Etter mange års omflakkende tilværelse, kom hun til slutt til Alaska som hun forelsket seg hodestups i. Da jeg traff henne, var hun 36, og hun hadde bodd under nordlyset i sju år.

Mens vi seiler langs Mount Fairweather, blir de hvite fjellsidene langsomt røde, farget av solen som er på vei nedover himmelen; og siden suger også seilene rødt til seg fra gjenskinnet.

Det var kaptein James Cook som gav fjellet navn. Han kom hit i mai 1778 med skipene *Resolution* og *Discovery* under sin tredje og siste oppdagerferd i Stillehavet. Det britiske admiralitet hadde gitt ham i oppdrag å seile langs den nordamerikanske kysten til han nådde 65° N, i håp om at han ville finne en passasje mellom Stillehavet og Atlanterhavet, den senere så berømte Nordvestpassasjen.

I flere døgn hadde båtene hatt det dårlige været Alaskagolfen er så berømt for, og de stod ut i havet for å unngå den ukjente kystens lumske farer. Men så lettet tåken, og de fikk sol og gode briser. Skipene ilte igjen mot land, og det første kaptein Cook så, var et stort snødekt fjell som han straks kalte opp etter det fine været.

Alaskagolfen ligger i Stillehavets nordøstre hjørne. Været er lumskt, og storm kan springe fra stille på et øyeblikk. Når kald luft fra bremassivene langs kysten møter den varmere havluften utenfor, dannes tykk, ekkel tåke som bare radaren finner trygg vei gjennom.

Havbunnen rystes iblant av jordskjelv som sender flodbølger eller såkalte *tsunamis* mot kysten, der de kan gjøre enorme skader. I 1964 kastet et slikt jordskjelv en flodbølge innover Resurrection Bay, og da den trakk seg tilbake, lå Seward, min by i Alaska, i ruiner.

Men vi har vært heldige, for siden vi drog fra Seward for noen dager siden, har vi hatt det fineste vær. Jeg skrur på radioen og får inn Kodiak Radio og hører Peggy som sier det vil fortsette, og jeg lar spinnakeren stå selv om det går mot natt. Men ordentlig mørkt blir det jo ikke, for det er juni, og vi seiler på samme breddegrad som Oslo.

Peggy er en gammel fiskerkone som for mange år siden begynte å sende værmeldinger til mannen når han var ute på fiske, for i det private USA fantes det den gang ingen skikkelig værtjeneste for Alaskas stormfulle kyster. Andre fiskere lyttet innpå, og Peggy gjorde seg snart uunnværlig. Opplysningene hun trengte, fikk hun over telefon fra meteorologer i Juneau. I president Ronald Reagans tid mottok hun en fortjenestemedalje for innsatsen, og omsider begynte hun også å motta lønn.

Første gang jeg hørte stemmen hennes, var mens jeg brynte nesa på en storm i Beringhavet. Hun ble snart min kjæreste som alle andres, og var det noe i meldingene hennes jeg ikke fikk med meg, kunne jeg anrope henne og be henne gjenta. Og Peggy gjentok.

Vi seilte fra Seward sankthansaften 1990. Det var vemodig å se den lille byen under Mount Alice forsvinne. Oppholdet i isen innerst i Resurrection Bay hadde forandret noe i meg, for da jeg seilte ut den trange, tindebesatte fjorden for siste gang, forstod jeg at jeg ikke ønsket å vende tilbake til en storby igjen. Jeg forestilte meg at jeg ville slå meg ned i Lofoten når jeg vendte tilbake til Norge. Jeg tror det er de dramatiske møtene mellom fjellet og havet som overvelder meg. Jeg tenker ofte på Alaska, og jeg lengter tilbake. I Hong Kong sloss jeg noen dager mot en ubendig lyst til å sette seil for Seward igjen. Jeg fant frem sjøkartene for overfarten og Alaskas kystland, og jeg regnet med å bruke 60 dager på turen. Jeg ville seile direkte, kanskje med et kort opphold på Guam.

Sist jeg seilte over Stillehavet i nord, møtte jeg mye grisevær. Men jeg var sent ute, for jeg forlot ikke Japan før i august. Nå var årstiden den rette. Jeg kunne starte allerede i mai, og komme til Alaska i dets høysommer.

Jeg lengtet etter naturens prakt og ensomhet, og til menneskenes hjertelighet. Og så saknet jeg bikkja som jeg hadde etterlatt hos noen venner. Sist jeg hørte nytt om Ulf Larsen eller Wolfie som han ble hetende i Seward, hadde han blitt far. Knøttet som jeg fikk av Becki på Yukon Saloon, og som jeg flasket opp om bord gjennom den lange vinteren, hadde gitt liv til nytt knøtt.

Men jeg seilte ikke. Omveien var for stor. Jeg har tatt mange omveier under min lange seilas, og reisen til Alaska er den største. Men jeg *skal* tilbake en gang, selv om det nok ikke blir for seil.

Solen synker, og Mount Fairweather får kobberfarge. *Northern Quest* rusler avgårde med fire mils fart, og jeg skjærer opp en laks vi fanget tidligere på dagen. Mens vi venter på at fisken skal trekke ferdig, drikker vi et beger av en brandy som heter Christian Brothers, og jeg kan ikke for at jeg kjenner tårer i øynene.

Langt i nord ruver et annet stort fjell mot kveldshimmelen. Det er Mount St. Elias, tusen meter høyere enn Mount Fairweather. For bare et par uker siden kjørte vi på den andre siden av det fjellet, på vei til Eagle City og Dawson City, dit jeg hadde ærend.

Til Eagle City hadde jeg reist for å hilse fra jomfruen jeg har om bord, fordi hun omsider fikk krysse sitt spor. Jomfruen er min maskot som jeg snakker fortrolig med i ensomme stunder på havet. Hun satt på Roald Amundsens *Gjøa* som han seilte da han erobret Nordvestpassasjen, og hun har hengt på skottet i *Northern Quest* siden jeg forlot Oslo. I 1906 hundekjørte den norske polarfareren 900 kilometer til Eagle City for å telegrafere verden nyheten om sin bedrift.

Til Dawson City hadde jeg villet for å se Klondyke, og for å komme Jack Londons verden nærmere inn på livet.

Dawson City ligger søvndrukken ytterst i Canadas endeløse villmark, der elvene Yukon og Klondyke møtes. Byen holdes i live av *Diamond Tooth Gertie* som er landets eneste legale spillekasino, samt noen slitne barer og minnene om det siste store gullrushet på det nordamerikanske kontinent.

Jeg kom dit etter hundervis av kilometer langs støvete landeveier og gikk rett på en bar som het *Bonanza*,

oppkalt etter Bonanza Creek, der noen av de største gullfunnene ble gjort.

Jeg hadde skjeggstubb og luktet stramt, og selvom jeg ikke er særlig glad i whisky, bestilte jeg raskt to glass; det stod til stilen, syntes jeg. Nederst ved bardisken så jeg et svartskjegget og hattet hode, så jeg bestilte ett den veien også.

Han så opp og løftet glasset.

— Mange takk.

Jeg nikket og smilte.

Han reiste seg og kom over.

— Jeg er Hank, fra Montana. Hvor kommer du fra?

Jeg svarte. Han så mistroisk på meg. Så lo han, og mumlet noe om at han hadde hatt en bestefar som var født i Norge.

Hank var gullgraver. Han hadde mutningsbrev på en del av bredden langs en bielv til Fortymile River i Alaska, og hver sommer kom han nordover for å vaske gull. Nå hadde han tatt seg fri noen dager, sa han, for det hadde ikke regnet på lenge, og det var lite vann i elva. Og siden nærmeste bar lå i Dawson, hadde han satt seg i truck'en og kjørt en tur over den kanadiske grensen.

— To til, sa jeg mot bartenderen, før jeg dristet meg til å spørre om han var en ekte gullgraver. Han så på meg med en mine som fikk meg til å forstå at jeg hadde sagt noe galt:

— Hva faen mener du? Ekte? Jeg lever av det. Tror du jeg holder på for moro skyld?

— Nei, sa jeg unnskyldende. — Men jeg har aldri møtt en ordentlig gullgraver før. Jeg trodde sånne som deg hadde sluttet å eksistere for lenge siden.

— Å nei, far. Det er ikke mange igjen av oss, det er så, men noen er vi. Og vi finner gull.

Hank sa han måtte vaske gull for omkring 60 000 US dollar i året for å klare seg. Han brukte moderne utstyr, og halvparten gikk med til å betale for driften. Resten beholdt han selv. Det hadde gått bra lenge, men i år så han dystre på utsiktene. Den langvarige tørken hadde satt ham ut av spill. Dessuten hadde gullprisene falt, sa han, og de falt fortsatt.

— Kanskje blir det min siste sesong, sa han og stirret mutt fremfor seg.

Han tente en Camel og drog kraftig på den et par ganger. Så stakk han fingrene i venstre brystlomme på dongeri-jakka, der han hadde gjemt to små gullklumper som han la på bardisken.

— Se her, strålte han plutselig. — Jeg skal lage øringer av dem. Jeg fant dem for en uke siden. Du skjønner, det er mer gull i disse traktene enn noen aner. Jeg vet det, for jeg har sett det. To whisky!

Han glødet nå. Ved synet av gullet glemte han fortredehetene, og han glødet som de hadde glødet under det store gullrushet i 1897 og 1898, den gangen et rop om gull hadde lokket tusenvis av eventyrere og hundspannene deres til Dawson City.

Klondyke — navnet ble et ord som gikk inn i verdensspråkene. Det fortalte om djervhet og utholdenhet og ufattelige rikdommer for de beste og heldigste. Det uttrykte selve innholdet i den amerikanske drøm, der alle vil seire, men tusen må tape for at én skal vinne, og der taperne likevel ikke gir opp, for selv om de mister alt, så mister de ikke drømmen.

Noen ble rike på gullfeltene i Klondyke. Men de aller fleste vendte desillusjonert tilbake, like fattige

som da de kom. Det lille gullstøvet de fant, eller de få dollarene de tjente ved å leie seg inn som arbeidskraft hos de vellykte, brukte de på barene og horene i Dawson City, eller de spilte dem bort på *Diamond Tooth Gertie*, som eksisterte allerede den gangen.

De levde i usle hytter, og mange fikk sjørbuk når den ferske maten slapp opp i mørke og frosne vintre.

Kampen for tilværelsen var rå og usentimental for både menn og bikkjer, og de svakeste bukket under.

Det begynte med en amerikaner som het George Washington Carmack. Alt i 1885 strevde han mot nord for å lete etter gull, slik hans far nesten 40 år tidligere hadde strevd mot vest og gullrushet i California. Men unge Carmack var ikke heldigere enn den gamle hadde vært, for ingen av dem fant noe.

George begynte i stedet å jage elg og fiske laks. Han bygget en hytte ved Five Finger Rapids på Yukon River og giftet seg med en indiansk kvinne. Gull tenkte han ikke lenger så mye på.

Mange år senere lot han seg likevel friste, for han hadde hørt at det skulle være gode utsikter til å finne gull langs Rabbit Creek, et lite bekkedar som munner ut i Klondyke. Et rykte som så mange andre, kanskje, men han ville nå undersøke det nærmere. Og mens hans vandret langs bekkedaret, så han noe som glitret i vannet. Han strakk seg etter det og plukket opp en gullklump på størrelse med en tiøring.

Sanseløs grep han etter spade og panne og begynte å vaske. I løpet av kort tid hadde han noen gram, og Klondyke var født. Han gav Rabbit Creek et nytt navn. Han kalte bekken Bonanza — det store gullfunnet.

Det fortsatte med dampskipet *Portland* som året etter, i juli 1897, la til kai i Seattle med to tonn rent gull om bord. Meldingene om lasten nådde byen før skipet, og fem tusen mennesker stod på bryggen og ventet. De ville se om det var sant, og de ville høre mer om hvor det kom fra.

Og de heldige gullgravere som fulgte med *Portland*, fortalte om Klondyke og gullet, om hvor mye det var der, og om hvor lett det var å finne. De viftet med gullbarrene så alle kunne se det var sant, og der — på bryggen i Seattle — slo febereren ut. Gullfebereren. Klondyke-febereren.

Jack London hørte til dem som ble smittet. Bare noen måneder senere, ivrig sekundert av sin søster og hennes mann, var han underveis til gullfeltene i Klondyke.

Jack var 21 år gammel og allerede fullbefaren hardhaus etter et røft liv som sjømann, drukkenbolt og fengselsfugl. Han var revolusjonær sosialist, men drømte om å frigjøre seg fra arbeiderklassens mistrøstige favntak. Han innså at han ikke ville klare det ved nevers arbeid; skulle han ut, måtte han bruke hjernen. Han ville bli forfatter!

Det gikk skeis, og siden *gull* plutselig var på alles lepper, saltet han sine ambisjoner og trakk i ulveklær. Jack ville også være med i jakten på den store skatten.

Han jaktet forgjeves. Hvor mye han travet og gikk, hakket, spadde og vasket — det kom ikke et gullgrann i hans spann. Den nådeløse vinteren tilbrakte han i en liten tømmerkoie som siden ble berømt fordi *han* ble det. Alt neste sommer vendte han tilbake til San Francisco Bay, blakk og med sjørbuk i kroppen.

Men om han ikke fant gull, så fant han noe annet som snart skulle vise seg å være langt mer verdifullt. I Klondykes dype vintermørke, i menneskers og hunders strid for å overleve kampen mot hverandre og mot naturen, fant Jack London sitt forfatterskap.

Susete av whisky'en forlater jeg Hank som vil fortsette å drikke, det er derfor han er kommet til Dawson, for å drikke og feire gullklumpene som han skal lage øreringer av. Jeg vil til Bonanza Creek før det blir for sent på dagen, og jeg begynner å gå.

Jeg går først langs bredden av mektige Yukon River og ser på de sandbrune vannmassene som virvler mot Beringhavet 2400 kilometer unna. Under gullrushet gikk det hjulbåter på Yukon. I noen korte sommermåneders fraktet de mennesker fulle av håp, deres hunder og gods til Dawson. Med tilbake seilte de få heldige, deres gull og alle de mislykkede. Jeg kommer til Klondyke og følger elva et lite stykke, før en bro tar meg over til Bonanza Creek. Jeg står i gullfeltet som endret USAs og Canadas historie, og som fikk en hel verden til å miste besinnelsen.

Mens jeg vandrer innover langs Bonanza Creek, husker jeg noen av åpningsordene i *Villmarken kalder*, boken om Buck, der Jack London skriver om seg selv i en hunds skikkelse: «Buck leste ikke aviser, og derfor visste han ikke at trøbbel var i vente for ham selv og alle andre sterke og langhårete hunder mellom Puget Sound og San Diego. For menn som famlet rundt i arktisk mørke hadde funnet et gult metall, og mennene trengte hunder».

Buck levde sine første år på en solfylt ranch i California, men ble forrådt av en gårdsgutt som solgte

ham til det harde livet som sledehund på trekket til Klondyke. Jack London lar hunden løpe langs sporet han selv fulgte da han slet seg mot det lovede gull: over det beryktede Chilikoot-passet til Whitehorse, og siden på den frosne Yukon River til Dawson. Gjennom blodig kamp tar Buck makten over andre hunder, og langsomt lærer han seg å leve i ulvelandet — til han selv blir ulvers ulv og dreper menn, «det gjeveste av alt». Villmarken hadde kalt.

Jeg værer hvordan Bucks kamp har vært Jack Londons egen, for som hunden sloss han for å rive av seg seler og sette seg i respekt. Og han sloss i samme land, for det var i Klondyke han fant nerven til fortellingen som skulle bli hans gjennombruddsroman.

Jack London var selv ulv, ensom og jaget, lenge ute av stand til å løse de eksistensielle problemene han alltid kjempet med. Han undertegnet sine brev «Wolf» og likte at vennene hans kalte ham «Wolf». I sin store sjøgående roman om selfangst nordvest i Stillehavet lar han skipperen hete «Wolf» Larsen.

Jeg går langs Bonanza Creek i Klondyke-distriktet og føler en slags londonsk tilhørighet. Jeg er litt ulvete selv, tror jeg, ensom og jagende, selv om jeg valgte et hav og ikke en villmark for mitt søk. Og kanskje er det ikke så tilfeldig som jeg liker å tro, at jeg i Alaska kalte min egen hund «Wolf».

For det hviler noe vilt og villende over ulvelivet: Gjennom en tilsynelatende evig vandring lærer du til slutt å kjenne deg selv, slik Jack London omsider klarte det gjennom sitt granskende selvportrett «John Barleycorn» eller «Kong Alkohol» som boken så mistrøstig og misvisende er blitt hetende på norsk.

Det lille dalsøkket gjør en sving og åpner seg. Jeg ser to store bulldozere flytte sand og grus. Jeg lurer på hvorfor og går bort til en av kjørerne og spør.

— Vi tar ut gull, svarer han kort.

— Tar ut gull? sier jeg, overrasket.

— Ja, gull.

— Jeg trodde det var slutt på gullet her. Jeg trodde Klondyke og Bonanza var historie? Han flirer.

— Vi graver for 60 millioner kanadiske dollar i året.

Jeg tenker på Hank. Han hadde rett. Det er fortsatt mer gull omkring enn noen aner.

60 millioner. Klondyk'erne kom aldri opp i slike summer. De hadde bare hakke og spade.

De skulle ha visst.

Jeg snur og går tilbake. Jeg finner Hank på Bonanza Bar. Han har ikke rørt seg siden sist.

Jeg bestiller whisky som vi tømmer begjærlig.

— Hank? — Ja.

— Kan jeg få se på de gullklumpene dine igjen?

Han finner dem frem og legger dem på disken. Jeg tar den ene og gransker den nøye. Jeg biter i den. Rent gull.

Jeg tar den andre, og blir sittende å kjæle med begge.

Noen flere sånne, og jeg kunne kjøpe mine drømmer. Jeg kjenner gløden. Så lite, og likevel så stort.

— Hva er det? spør Hank.

— Ingenting. Jeg ville bare kjenne på det. Jeg kan ikke reise fra Dawson City og Klondyke uten å ha tatt i ekte gull.

Han smiler, og ber om mer whisky.

— Blir jeg ikke fin? sier han så, og holder en gullklump opp mot hvert øre.

Et vindgufs fyker ned langs Mount Fairweather og treffer spinnakeren. Vi krenger svakt og skyter fart. Men jeg stoler ikke lenger på fjellets godhet, og vi tar spinnakeren ned. Det er natt, men ikke mørkt, for i juninatten sover ingen.

